

КРИТЕРІЇ ТИПОЛОГІЇ НРР І РЕЛІГІЄЗНАВЧА КЛАСИФІКАЦІЯ РІДНОЇ ВІРИ

Проаналізовано нові релігійні рухи (НРР), виявлено недоліки в релігієзнавчій типології та класифікації рідної віри як напрямку «неорелігія»; показано різновекторність цілей послідовників традиційних і нових релігійних течій та їхніх світоглядних систем (національні – інтернаціональні), розкрито протилежності цих релігій у розумінні світу і Бога/Богів (природність – штучність; міфологічність – історичність; політеїзм – монотеїзм; іманентність – трансцендентність) та ін., що дало змогу автору з'ясувати критерії для релігієзнавчих класифікацій. Умотивовано класифікаційну недоречність віднесення рідної віри до «неоязичництва» як сегменту НРР, запропонована модель відбору класифікаційних критеріїв: порівняльна таблиця основних засад богослов'я, ідеалів, ідеологій Нью-Ейджу та рідної віри слов'ян, щоб з'ясувати їхню принципову відмінність. Зроблено висновки, що рідна віра була й залишається автохтонною традиційною природною релігією українців, яка довгий час існувала в прихованих формах паралельно з офіційним християнством і лише в демократичному суспільстві отримала можливість свого відродження як офіційно визнана етнорелігійна (національна) конфесія.

Ключові слова: НРР (нові релігійні рухи); типологія НРР; етнорелігія; етно-релігійний ренесанс; рідна віра; неорелігія; неоязичництво; Нью-Ейдж.

Постановка проблеми. З початку ХХ ст. у європейських країнах, ймовірно внаслідок осмислення праць Ф. Ніцше, О. Шпенглера, Р. Генона, М. Мюррей, М. Еліаде, Ю.Еволи, Я. Стахнюка, В.Шаяна та ін. з'явилася тенденція до переоцінки релігійного буття європейців. У кількох країнах (Великобританія, Польща, Литва, Україна) в умовах кризи світових релігій запропоновано ідею повернення до власних природних релігійних систем, які вже на той час були значною мірою втрачені внаслідок тотального понад півторатисячолітнього панування світової релігії в Європі. На межі ХХ–ХХІ ст. вже існує кілька сотень різноманітних релігійних громад і об'єднань, що відроджують духовну спадщину предків. Оскільки велике розмаїття течій, систем, напрямків, «толків», ідей і методів їх утілення має стихійний характер, що не вкладається в рамки науково визначених критеріїв, постає проблема типології НРР (нових релігійних рухів), зокрема, класифікації напрямків рідної віри та визначення їхнього місця в традиційних або новітніх релігійних системах. З огляду на різновекторність цілей послідовників стародавніх і новітніх релігійних течій (національні – інтернаціональні), а також на протилежну спрямованість світоглядних систем (природність – штучність; міфологічність – історичність; циклічність – лінійність) і різне розуміння «вищої сили» (політеїзм –

монотеїзм; Боги і Богині – Бог; іманентність – трансцендентність та ін.) з'являються й критерії для релігієзнавчих класифікацій. Однак, досі в українському науковому дискурсі, орієнтованому на плюралістичність, ці критерії вивчені недостатньо: у словниках, підручниках і навчальних посібниках часто подаються досить поверхові, а то й відверто хибні визначення «рідної віри», яку зазвичай відносять до «неоязичництва», що є фактичною помилкою й ображає релігійні почуття деяких вірян. На нашу думку, помилкою є й віднесення до рідної віри тих чи інших груп лише на підставі словесних тверджень самих вірян (без релігієзнавчого аналізу), бо зазвичай адепти не завжди достатньо добре ознайомлені як з основами віровчення, так і з принципами типології та класифікації релігій. Методологічною основою нашої статті є розгляд рідної віри в її тісному взаємозв'язку зі світоглядними, богословськими та обрядово-звичаєвими особливостями кожного з напрямків, які позиціонують себе як «рідновіри».

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення процесів розвитку сучасних релігійних течій, що містять окремі елементи рідної віри, має кілька напрямків, зокрема: традиціоналізм (найбільше елементів рідної віри), неорелігії (меншою мірою), Нью-Ейдж (найменше або не містить зовсім). Європейські дослідники традиціоналізму й авто-

хтонної рідної віри в ХХ ст.: Р.Генон, М.Мюррей, М.Еліаде, Ю.Евола [19; 20], Я.Стахнюк, Г. Фай та ін. розглянули загальні концептуальні моделі, американка П.Кампанеллі детально описала календарну обрядовість неоязичників США [5]. Ідея вивчення і відродження рідної віри в Україні належить професору В.Шаяну (1934 р.) [18], опис кількох обрядів рідної віри подав український етнолог Г.Кожолянко; певною мірою висвітлюють проблеми рідної віри й праці історика Ю.Котляра; дослідженню європейського етнорелігійного ренесансу присвячено кілька праць, в т.ч. монографій автора цієї статті, одна з яких перекладена польською мовою [7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 21]; при кафедрі релігієзнавства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка готуються до захисту дисертаційні роботи на тему рідної віри. Неорелігійним рухам приділяли увагу українські вчені з Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України ім. Г.Сковороди: А. Колодний (дослідження РУНВіри) [6], Л.Филипович (дослідження з етнології релігії), Н.Дудар [3], Т. Хміль (світоглядні засади РУНВіри) та ін. Проблемам відродження рідної віри та її відмежуванню від рухів Нью-Ейдж була присвячена наукова конференція в Санкт-Петербурзі (Росія, 2011) [16], етиці рідної віри – міжнародна конференція в Ужгороді (Україна, 2013) [4], світоглядним уявленням про душу в рідній вірі слов'ян – міжнародна конференція в Мощеніце (Хорватія, 2014) [9]; тематика рідної віри поступово входить і в мистецтво, і в літературну творчість, і в літературознавство [10]. У Росії цій проблематиці приділяли увагу: А. Добровольський [2], В.Безверхий, І. Яблоков, які визначили рідну віру (язичництво) як одну з чільних складових духовності європейських націй, зокрема слов'ян; соціальні функції неоязичництва досліджував А.Гайдуков (Російський державний педуніверситет ім. А.Герцена) [1]; Л. Шнірельман, А.Дворкін розглядають рідну віру виключно під кутом зору провідних церков як однозначно негативну «секту» (що вже за визначенням є хибним, оскільки сектою називають напрям, який відколовся від основного; рідна віра ж ні від чого не відкололась, вона була і є самостійною релігією); релігієзнавець Р.Шиженський створив групу з вивчення рідної віри (при науковій лабораторії з міжконфесійних відносин НГПУ м. Н.Новгород), однак науковцям цієї групи не вдалось уникнути імперської упередженості, зокрема й щодо української рідної віри.

Мета статті: узагальнити наукові досягнення і досвід, напрацьований згаданими вченими і науковими форумами та подати практичні результати щодо визначення критеріїв класифікації рідновірських релігійних рухів, громад, конфесій.

Виклад основного матеріалу. Над проблемою людського буття замислювалися чимало філософів у різні часи й серед різних народів. Духовна та онтологічна криза сучасних світових релігій стимулювала пошуки нової релігійності. Стало зрозуміло, що вихід з духовного тупика тільки

один – повернення назад до правитоків. Так серед європейців виникли ідеї відродження рідних автентичних релігій, які були знищені войовничою світовою релігією, або існували в прихованих формах. З'явилося прагнення краще пізнати сокровенні смисли давніх фрагментів язичницьких уявлень про світ рідних Богів, обґрунтувати й пояснити їх мовою сучасної філософії. Однак, рівень етнічного й суспільного хаосу сучасних держав, які хоч і декларують рівність конфесій, проте керуються перевагами церковної більшості, створює труднощі для громад, заснованих на етнонаціональних засадах. Мультикультурне суспільство блискавично відреагувало на спроби відродити автентичні релігійні традиції – й висунуло альтернативу традиційному язичництву – *неорелігії*, монотейстичні еклектичні вчення, що увібрали в себе найрізноманітніші суміші та елементи, які дуже часто навіть не узгоджуються між собою.

Розглянемо послідовно кожну з двох концепцій.

І. *Етнотрадиційні релігійні рухи* та їхні філософські засади. До етнотрадиційних релігій належать громади та конфесії, віровчення яких спирається на традицію та автентичність. На основі поняття про цінність традиції виник *Традиціоналізм* – філософське вчення про збереження самобутніх етнокультурних, національних, історичних та релігійних традицій, що забезпечують сталий розвиток суспільства. Італійський філософ Юліус Евола вважав, що Традиціоналізм – найбільш революційна ідеологія нашого часу [19], і ми можемо з цим погодитися, оскільки на тлі негативних наслідків сучасної глобалізації вже очевидна необхідність в етнозберігальних ідеях і заходах.

В Україні ще досить добре збережено значну частину живих традицій (хоча деякі вже в синкретизованому вигляді), це вселяє надію на їх відродження через «прочитання» їхніх первинних смислів. Ідею відродження рідної релігії започаткував професор Львівського університету Володимир Петрович Шаян у 1934 р. на г. Грехіт у Карпатах, і втіленню її він присвятив низку своїх наукових праць, написаних в Україні та у Великобританії. В. Шаян запропонував загальну *концепцію і методику наукової реконструкції* рідної віри як автохтонної української конфесії (та й загалом слов'янської): треба зберегти ті автентичні традиції, які відомі з фольклору та етнографії як основу (базис), відповідно очистивши їх від пізніших християнських надбудов та інших ідеологічних нашарувань; порівняти їх із близькими традиціями індо-європейських народів, насамперед, ведизму (або індуїзму), осмислити їх в богословських термінах (іменах Богів) слов'ян та пояснити категоріями сучасної філософії – в такому науково відреставрованому вигляді повернути народові [18]. Рідна віра, на думку вченого, мусить бути осучаснена так, як би вона еволюціонувала природним шляхом, вона має бути оновлена згідно вимог часу, однак міцно триматися споконвічної традиційної основи.

Наприклад, В. Шаян, зіставляючи сучасний йому український фольклорно-етнографічний матеріал із записом Саксона Граматика про свято Свантевита в Арконі, відзначив тотожність та довготривалість української традиції причастя до святкового короваю, яке належить давній язичницькій релігії слов'ян: «...традиційний елемент обряду записує Саксонєць як елемент Богослуження в 1168 році! Ані наші прапредки не вчилися свого обряду із «Історії» Саксонця, друкованої у XVI сторіччі, ані Саксонєць не студіював цих обрядів у далекій Україні» [18, с. 201]. Сучасні рідновіри вважають, що християнству не вдалося повністю знищити рідну віру, її звичаї, обряди, морально-етичні засади: вона проіснувала тисячу років у прихованих формах паралельно з офіційною церковною обрядовістю. Проте, її відродження має спиратися на суто наукові факти, методи дослідження та інтерпретації [8, с. 9–18]. У зв'язку з цим важливо зазначити, що сучасна наука не надає ні наукової, ні юридичної допомоги конфесії рідної віри (за незначними винятками), ще недостатньо приділяє уваги вивченню глибинної суті етнічних архетипів, прихованих у колективній народній свідомості (на що вказував К.Г.Юнг). А упереджене ставлення з боку державних службовців до рідновірів, що зазвичай провокується провідними церквами, унеможливує повне розкриття наявних потужностей цієї етнозберігальної ідеї в українському суспільстві. На наукових засадах відродження традиційної рідної віри нині стоїть конфесія Об'єднання рідновірів України (ОРУ), до якої входить близько 40 релігійних громад з різних областей України.

Головними богословськими концепціями традиційного напрямку рідної віри є: політеїзм, пантеїзм, іманентність божественних проявів, віра в переселення душ, культ предків, любов до рідної землі, природи та рідної нації. Рідновіри ОРУ вважають себе спадкоємцями й правонаступниками релігії, яка була офіційно заборонена князем Володимиром у 988 р. Рідновіри не визнають себе неорелігією (неоязичництвом), бо це визначення позбавляє їх спадкоємних прав на віру предків, хоча термін *язичництво* визнається як синонім *етнічної* (національної) віри. Рідна віра є природною альтернативою глобалізації та асиміляції народів [15, с. 89–96].

II. *Неорелігія та Нью-Ейдж*. На відміну від рідновірів-традиціоналістів (язичників), неорелігія – є новоствореною релігією чи течією, чие виро-вчення й організаційні структури виникли не раніше другої половини XIX–XXI ст., причому ці напрямки можуть виникати не лише на ґрунті етнічних релігій, а здебільшого на основі світових (християнства, ісламу). Інколи ці релігії позначають аббревіатурою НРР (нові релігійні рухи) або НРТ (нові релігійні течії). Досі в науці не існує усталеного погляду на те, який релігійний рух називати *новим* чи *новітнім*: до них зазвичай відносять лише ті, які виникли в 1960-х або 70-х роках, або приблизно в 40-х – 50-х роках XX ст.,

проте більшість релігієзнавців пропонує до неорелігій відносити ті течії, які з'явилися за останні 150–200 років. Ця концепція дозволяє зарахувати до нових релігій Свідків Єгови та мормонів, що цілком відповідає дійсним якимсь цим напрямів.

До Нью-Ейджу (з англ. *New Age*, буквально «нова ера») належать *різні за походженням*, як східні нехристиянські, так і західні нові християнські напрямки, синкретичні, а також різні теософські товариства, починаючи з «Таємної доктрини» О.Блаватської, Агні-Йоги Періхів, вчення Мормона й т.д., до Саєнтологів, російського «космізму», «Церкви Христа», харизматів (різновидів протестантизму, католицизму), «Дітей Бога», «Великого Білого Братства» (ЮСМАЛОС), християнської йоги, секти Віссаріона «Останній заповіт», секти учителя Іванова, АУМ Сінрікьо в Японії, різних напрямків вікки в Англії та США. А також: Біле Братство в Болгарії, Као Дай у В'єтнамі, старовіри-інгліни і секта В.Голякова в Росії, РУНВіра Л.Силєнка в США та Україні, «найправдивіше» вчення Д.Кандіби, так зване «РВ РПВ», «Анастасійці» (засновані на ідеях літературного твору В.Мегре), Товариство Свідомості Крішні (одна з реформ індуїзму), Бахаї (неоіслам) та багато інших відгалужень від існуючих учень. Нью-ейджери переконані, що їхній новий світогляд «синтезує увесь попередній релігійний досвід світу»; насправді він часто спирається на окультизм, містицизм, спиритуалізм (контактерство), теософію, медитації, пророцтва, «одкровення», а його adeptи можуть поклонятися Богам усіх племен і народів у їхньому монотеїстичному універсалізмі; відтак, головна мета Нью-Ейджу прозора: досягнення глобальної єдності людства в єдиному мультикультурному універсумі. Різноманітність і перманентна мінливість цього калейдоскопічного потоку НРР утруднює класифікацію цих релігійних рухів, тому вона завжди потребуватиме уточнень і коригування.

Труднощі для класифікації становить і нетрадиційна для України конфесія *РУНВіра* (Рідна українська національна віра), яка хоча й підтримує національну ідею, проте і не визнає себе язичництвом. Вчення ґрунтується на світових вимогах монотеїзму й трансцендентності «єдиносущного Дажбога» (що суперечить рідній вірі), має «рідного українського пророка» (Лева Силєнка), вчення про креаціонізм, містить елементи «фентезі», зокрема, добрих ангелів («адити»), священників під назвами «фунтато», «фунмама», українських камікадзе «ржівів» («рішителів життя і смерті»), богослуження «свягос» та інші подібні новотвори та недоречності (напр.: «Будда – українець»), що за критеріями є характерними для учень Нью-Ейджу [11, с. 381–389; 13].

Найбільш загальну класифікацію НРР подали релігієзнавці Н. Дудар і Л. Филипович. Вони виокремлюють: неохристиянство, орієнталістські, синкретичні релігійні рухи та неоязичництво [3]. З такою типологією можна було б погодитися, однак

у ній маємо суттєві суперечності в системі критеріїв щодо неоязичництва, оскільки воно поділяється на два напрямки, які за багатьма показниками мають діаметрально протилежні концепції (політеїзм – монотеїзм, автентика – «фентезі», національне – всесвітне та ін.).

Проаналізуємо докладніше НРР за цією типологією:

– *Неохристиянство* (течії, які оновлюють християнство, є спробою реанімувати вже скомпromісоване церквою *знайоме* вчення): Церква Ісуса Христа і святих останніх днів – ЦІХСОД, відома ще як «мормони»; харизматичні церкви (від грец. «Божа благодать»), що виникли в 1906 р. у Лос-Анджелесі (США); рух «Євреї за Ісуса», «Свідки Єгови» та ін.

– *Орієнталістські* релігійні рухи (від лат. *orient* – східний): нові індуські та буддійські рухи, які поєднують свої вчення з елементами даосизму, конфуціанства, синтоїзму та ідеями монотеїзму (Міжнародне Товариство Свідомості Крішні – МТСК) та ін.; навіть самі індіюсти й буддисти стверджують, що ці напрямки *виходять з-під контролю традиції*.

– *Синкретичні* релігійні рухи, що еклектично поєднують елементи західних і східних релігійних систем: християнства, буддизму, ісламу, юдаїзму та сучасних фантазій про прихід нових месій, пророків, «живих Богів» тощо (Віра Багаї, Церква об'єднання, Велике Біле Братство ЮСМАЛОС, АУМ Сінрікьо, Церква «Останнього заповіту» (віссаріонівці) та ін.

– *Неоязичництво* – різноманітні спроби відродити автентичні дохристиянські вірування, які в основному спираються на дві абсолютно протилежні концепції, що стали предметом дискусії щодо живання спільного для обох напрямків терміну:

1) *традиційно-автохтонний напрям* (мета якого – сакралізація національної ідеї: «рідна земля, рідна мова і рідна віра» як єдино можливий синтез, що неодмінно стає засобом самозбереження нації) – таку діяльність здійснює офіційно зареєстрована конфесія Релігійний центр *Об'єднання Рідновірів України*; на близьких засадах стоять деякі традиційні громади Польщі, Хорватії, Чехії та ін.; язичницькі громади РФ називають себе «славянами» (без акценту на російській національності), отже і в релігії існує претензія на імперський шовінізм або «слов'янський месіанізм».

2) *суто неорелігійний* власне *неоязичницький напрям* (цілі якого – створення альтернативних новотворів, часто навіть монотеїстичних, які посуті підмінюють автентичну й дискредитують саму ідею рідної віри; задоволення особистих амбіцій

окремих лідерів; іноді мають ще й комерційну мету): *РВ ПРВ* (Родове Вогнище Рідної Православної віри), яке застосовує психотехніки, спіритуалістичні сеанси, елементи кабалістичної магії, має значну комерціалізацію діяльності в межах України і Росії, постійно мімікрує (від патріотизму до колабораціонізму з РФ); *Слов'янська духовна течія «Великий вогонь»* (м. Житомир) ґрунтується на суміші германо-скандинавської й слов'янської міфології, її лідери ніколи й не ставили за мету відродження українських традицій (російськомовні, співпрацюють з громадами РФ); *Слов'яно-ведичний рух «Хара-Хорс»* (еклектичне поєднання східних і західних вчень з елементами «фентезі»); *інгліїзм* (повна назва мовою оригіналу: «Древнерусская инглиистическая церковь православных староверов-инглингов») – новий еклектичний релігійний рух, створений А. Хіневічем у РФ, що не має нічого спільного ні з традиційним слов'янським язичництвом, ні з давньоскандинавським королівським родом Інглінгів; інші поодинокі аматорські групи, що відколотись від різних язичницьких і неоязичницьких віровчень (тобто фактично є сектами).

Як бачимо, неоязичництво в цій типології не має ні спільних ознак, ні критеріїв для об'єднання усіх згаданих напрямків в одну групу. А головне – ці громади мають діаметрально протилежні щодо рідної віри мету й аксіологію. Таким чином, немає ніяких підстав традиційне автохтонне язичництво (самоназва «рідна віра») об'єднувати з релігійними напрямами, що мають абсолютно штучне авторське походження й не спираються ні на які автохтонні традиції [12]. За типом свого світогляду, віровчення, аксіології та звичаєвості рідна віра не входить ні до родового поняття НРР («неорелігія»), ні до виду «неоязичництво». Рідну віру доцільно класифікувати як *традиційну природну етнорелігію* [14]. Нові релігійні утворення, які сповідують штучні авторські вчення, постійно мімікрують і тяжіють до Нью-Ейджу, логічно класифікувати як *неоязичництво*, незалежно від того, чи називають вони самі себе «рідновірами» чи ні, бо з наукового погляду, неорелігії ні для кого не є рідними.

Оскільки лише *знання принципів* може бути ключем до виявлення самої сутності речей і явищ, розглянемо характеристики, які дають змогу виявити протилежності та критерії класифікації. Для наочності пропонуємо порівняльну таблицю основних засад богослов'я, ідеалів, ідеологій Нью-Ейджу та рідної віри слов'ян, щоб з'ясувати їхню типологічну відмінність.

Нью-Ейдж	Рідна віра
Час заснування: 60-70-ті рр. XX ст.	Існує споконвічно, кілька тисячоліть (до християнства і в прихованих формах паралельно з ним, а нині відроджується)
Бог єдиний (абсолютний андротеїзм)	Богів і Богинь багато (політеїзм, взаємодія чоловічих і жіночих божественних проявів у природі)

Нью-Ейдж	Рідна віра
Бог трансцендентний (винесений за межі природи)	Боги іманентні (присутні в природі)
Релігійна «всеїдність» (включає елементи будь-яких релігій та авторських фантазій)	Пріоритет рідної релігії, здатність розпізнавати «своє», відрізнити від «іншого»
Деформація традицій	Вивчення, передача й збереження традицій
Інтернаціоналізм, глобалізм (космополітизм)	Націоналізм (патріотизм)
Ілюзії щодо реального світу	Визнання реальності життя
Комерціалізація діяльності	Відсутність комерційної мети
Психоделічні практики, десакралізована йога, цигун, рейки, мантри, медитації, навіювання, шаманізм, астральні «польоти» та ін.	Традиційні обрядові практики, автентичні фольклорні співи, танці, ігри, спортивні та бойові змагання
Еклектична суміш всіляких різночасових релігійних елементів і практик	Автентичні знання й релігійні культи, очищені від чужих та пізніших нашарувань
Поверховість уявлень про основи тих чи інших давніх релігій, з яких складається нова віра	Глибинне вивчення власних релігійних традицій, філософське осмислення світоглядних основ
Віра в різноманітні трансперсональні «надприродні» сутності (ангелів, демонів, пришельців, небесних учителів)	Култ Предків, култ героїв як духовна сила Роду, яка оберігає свій народ, своїх нащадків
Віра в реінкарнацію (переселення душ у тварин, рослини, мінерали тощо)	Віра в реінкарнацію (вічне життя душі, повторне народження в своєму Роді)
Наявність медіумів, ясновидців, контактерів, візіонерів астральних світів, психонавтів, учителів, гуру, пророків	Традиційна духовна верства (волхви, жерці)
Поп-релігійні маскультурні групи різного етнічного походження	Звичаєві національні громади рідновірів
Псевдонауковість, оманлива духовність	Наукове підґрунтя, етнічна духовність
Віртуальні «громади» в Інтернеті, «фейкові» сайти для створення іміджу значимості	Реально дієві громади в містах і селах, живе спілкування
Маніпулятивні техніки переконання adeptів, психологічний тиск, гіпноз, блеф, релігійна ейфорія, фанатизм	Власне волевиявлення членів громад, засноване на етнічній самосвідомості та прагненні до знань
Духовна вершина: досягнення нірвани, мокші, самадхі, перехід в «ніщо», «просвітлення», «самореалізації» (у різних групах)	Духовний ідеал: досягнення нормального щасливого життя в своєму Роді й народі, виховання нащадків, зміцнення національної держави
Латентна мета: сформувані типового представника єдиної мультикультури, яким легко керувати з єдиного всеземного центру глобального масштабу	Природна мета: зберегти національну ідентичність, самобутню націю, здатну до творчого саморозвитку серед інших народів світу

Пасіонарний сплеск НРР одночасно в усіх регіонах світу свідчить про застосування нової спеціально винайдені технології впливу на масову свідомість. Подібні технології почали застосовувати ще задовго до появи наших знань про інформаційні війни. Феномен інформаційно-психологічного впливу на підсвідомість мас почали вивчати ще в Середньовіччі: таємні ордени, секти, масонські ложі – по суті були і є таємними лабораторіями, де вивчають психічні явища, починаючи від левітації, телепатії, яснобачення, телекінезу й гіпнозу, до синергетики, соціоніки, парапсихології та інших сучасних практик [17]. Цей напрямок релігійної зброї можемо назвати *інформаційно-езотеричним або містичним*, оскільки він спрямований на вироблення таємного вектора управління масовою свідомістю, що Ю.Евола назвав «окультною війною» [19].

Нью-Ейдж настирливо проникає в різні сфери суспільного життя, де спричинює духовно-культурну дезорієнтацію. Він присутній у художній та популярній літературі, музиці та піснях, образотворчому мистецтві й естетиці, фільмах, навіть у науковій (або псевдонауковій) і прикладній діяльності. Загальний інтелектуальний рівень суспільства не дає змоги пересічним громадянам провести межу між справжніми витоковими цінностями й

поверховими постулатами нав'язливої псевдокультури. В Україні й пострадянському просторі кількість релігійних сект і конфесій нині сягає сотень напрямків, течій і толків. Таким чином, здійснюється постійна *фрагментація* національно гомогенних суспільств, не тільки на політичні, етнічні, а й на релігійні групи. Нині фахівцям у галузі інформаційних технологій слід проявити справжній героїзм, може не менший, ніж нашим предкам на полях кривавих боїв, щоб констатувати факт застосування релігійної та психологічної «зброї» щодо нашого народу, а також запропонувати відповідні засоби інформаційної безпеки та власну «зброю» для дієвої оборони й захисту своєї нації.

Сучасні рідновіри-традиціоналісти рішуче відмежовуються від квазіязичницьких рухів. Релігієзнавці вже обговорюють застосування терміну «*псевдоязичництво*» щодо окремих напрямів, бо для цього є ціла низка підстав: подібних фальшувань нині зазнають і спроби відродження рідної віри в багатьох країнах. Це спостерігається, в першу чергу, в намаганні нью-ейджерів спростити язичницький пантеон до монотеїзму, синкретизувати язичництво з елементами християнства, ісламу та будь-яких інших релігій (у тому числі, навіть з єгипетськими культами), у вигадуванні нових не

існуючих раніше Богів, у фальшуванні святкового календаря, створенні фантастичних театралізованих обрядів, що не мають ніякого зв'язку з традицією та ін. Псевдорелігійні течії, вочевидь створюються спецслужбами іноземних держав (як Велике Біле Братство ЮСМАЛОС, інглінги та ін).

З метою захисту та розвитку автохтонних релігій утворено міжнародний форум Родове Слов'янське віче (2003), де щорічно обговорюються проблеми та перспективи розвитку рідної віри, прийнято «Стратегічну програму розвитку слов'янської рідної віри» [9; 4, с. 102 – 112].

Висновки:

1. Криза сучасних світових релігій очевидна, незважаючи на *кількісну перевагу* адептів християнства й ісламу, водночас відбувається *якісна переоцінка* віровчень та пошуки нової релігійної духовності.

2. Переоцінка можлива лише в етнічно гомогенних суспільствах незалежних держав, громадяни яких мають спільну національну самосвідомість; людина традиційного суспільства не має потреби реформувати (тобто скасовувати надбання предків) – вона воліє зберегти духовні цінності, перевірені часом і досвідом багатьох поколінь, якомога довше; в мультикультурних суспільствах легко створюються нові еклектичні релігії, можливі реформи, пророки, новітні «скрижалі» та різні фантастичні новотвори.

3. У зв'язку з неорелігійним вибухом, що стався за останнє століття, виникла потреба в класифікації та типологізації цих явищ; до неорелігій прийнято відносити ті течії, які з'явилися за останні 150–200 років, серед яких виокремлюють: неохристиянство, орієнталізм, синкретичні вірування та неоязичництво.

4. Традиційну рідну віру, яка відроджується, не доречно зараховувати до неоязичництва, бо

вона не містить критеріїв абсолютної новизни, а є спробою відновити духовні смисли рідної традиції, в якій криються глибинні, *ще не вичерпані запаси етнічної енергії*; ідеологічна стратегія держав у релігійному напрямі має спиратися на підтримку автохтонних, автентичних традиційних релігій, які природно гармонійно узгоджуються з власними етносами на власних територіях і утверджуються засобами рідних мов, народного мистецтва та морально-звичаєвих устоїв (як це вже є в Литві).

5. До неоязичників маємо відносити ті групи, які пішли шляхом реформування традиції: мають ознаки штучності (перехід до монотеїзму з центральним культом одного з Богів, напр. Свантевита в Польщі; створення нових невідомих раніше Богів, культів і практик, термінів, еклектичних календарів тощо); релігії, які мають авторів, реформаторів, пророків, гуру та ін.; так звані «віртуальні язичники», які не мають громад, не здійснюють релігійних обрядів, хоч і мають «фейкові» сторінки в Інтернеті.

6. Нью-Ейдж – еклектичний рух у релігії, культурі, філософії, що виник у 60-70-х роках ХХ ст., маємо класифікувати як *неорелігію* з ознаками: *штучні, глобальні, синкретичні* релігії, альтернативні традиціоналізму.

7. Існує нагальна потреба державного усвідомлення й констатації факту *тотальної світової інформаційної війни* та вироблення власної самозахисної *філософії антиглобалізму*, в якій чільне місце посядуть наукові розробки рідної віри та ідеології для самозбереження нації (програми вивчення етнічної гігієни, головна мета яких – навчити розпізнавати образи рідного генотипу, етнокультурного архетипу, рідного менталітету та недопущення чужого втручання в автохтонну духовну культуру).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдуков А. В. Социальные функции неоязычества: проблема изучения / А.Гайдуков. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnye-funktsii-neoyazychestva-problema-izucheniya#ixzz3Dh1pQeuN>
2. Доброслав. Язычество как волшебство / Добровольський А. – М.: «Слава!», 2004.
3. Дудар Н., Филипович Л. Нові релігійні течії в Україні. Огляд, документи, переклади / Н.Дудар, Л. Филипович. – К., 2000. – 132 с.
4. Етика рідної віри. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Морально-етичні норми життя слов'ян: рідновірська етика». – Ужгород, Україна 12-13 липня 2013. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 112 с.
5. Кампанелли П. Возвращение языческих традиций / Полин Кампанелли. – М., 2000.
6. Колодний А. РУНВіра (Рідна Українська Національна Віра) / Анатолій Колодний. – К., 2002. – 64 с.
7. Лозко Г. Етнодержавознавство: Філософсько-теоретичний вимір / Галина Лозко. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 384 с.
8. Лозко Г. Європейський етнорелігійний ренесанс: витоки, сутність, перспективи (на матеріалі відродження етнорелігій у європейських країнах) / Галина Лозко. – К.: Такі справи, 2006. – 424 с.
9. Лозко Г. Історія Родового Слов'янського віча [Електронний ресурс] / Галина Лозко. – Режим доступу до презентації: <http://oru.org.ua/index.php/component/content/article/34-hto-mi-k/288-123231.html>
10. Лозко Г. Рідна віра в літературному процесі ХХ – початку ХХІ століть / Галина Лозко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). – Вип. 16. – Ужгород, Видавництво УжНУ «Говерла», 2001. – С. 178–183; [Електронний ресурс] / Галина Лозко. – Режим доступу : <http://www.oru.org.ua/index.php/bogoznavstvo/statti/324-ridna-vara-v-literaturnomu-protsesi.html>
11. Лозко Г. Пробуджена Енея: Європейський етнорелігійний ренесанс / Галина Лозко. – Харків: Див, 2006. – 464 с.

12. Лозко Г. Природні та штучні релігії / Галина Лозко // Антологія християнства. – За заг. ред. Г.Лозко. – Тернопіль: Мандрівець, 2013.
13. Лозко Г. Рунвізм як рудимент монотеїстично-християнського світогляду / Галина Лозко // Філософські обрії. Науково-теоретичний часопис НАН України. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди – Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка. – 2002. – № 8. – 165–183.
14. Лозко Г. Ренесанс язичництва. Етнорелігійні рухи в країнах Європи / Галина Лозко // Політика і час. – 2004. – №1. – С. 89–96.
15. Лозко Г. Этнорелигия как естественная альтернатива глобализации и ассимиляции славян / Галина Лозко // Культура XXI века. Четвертый международный конгресс-фестиваль мировой и национальных культур. – Ялта, 2005. – С.91–94.
16. Материалы международной научно-практической конференции «Родная вера – духовный стержень славянской культуры». – Историко-культурное просветительское общество «Союз венедов». – Санкт-Петербург, 2012.
17. Петрик В. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій / В. Петрик, О.Штоквиш, В.Полевий, В.Кальниш, В. Остроухов. – К.: Росава, 2006.
18. Шаян В. Віра Предків наших / Володимир Шаян. – Гамільтон, Канада. – 1987.
19. Эвола Ю. Оккультная война / Юлиус Эвола // Атака. – № 104. – С. 10–13.
20. Эвола Ю. Языческий империализм / Юлиус Эвола. – М., 1994.
21. Lozko H. Rodzima wiara ukrainska / Halina Lozko. – Wroclaw, Polska, 1997. – 125 s.

Г. С. Лозко,

*Черноморский государственный университет
имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

КРИТЕРИИ ТИПОЛОГИИ НРД И РЕЛИГИОВЕДЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ РОДНОЙ ВЕРЫ

Проанализированы новые религиозные движения (НРД), выявлены недостатки в религиоведческой типологии и классификации родной веры как направления «неорелигии»; показано разновекторность целей последователей традиционных и новых религиозных течений и их мировоззренческих систем (национальные – интернациональные), раскрыты противоположности этих религий в понимании мира и Бога / Богов (естественность – искусственность; мифологичность – историчность, политеизм – монотеизм, имманентность – трансцендентность) и др., что позволило автору выявить критерии для религиоведческих классификаций. Мотивирована классификационная неуместность отнесения родной веры к «неоязычеству» как сегменту НРД, предложена модель отбора классификационных критериев: сравнительная таблица основных принципов богословия, идеалов, идеологий Нью-Эйдж и родной веры славян, раскрывающая их принципиальную противоположность. Сделаны выводы, что родная вера была и остается автохтонной традиционной естественной религией украинцев, которая долгое время существовала в скрытых формах параллельно с официальным христианством и только в демократическом обществе получила возможность своего возрождения как официально признанная этно-религиозная (национальная) конфессия.

Ключевые слова: НРД (новые религиозные движения); типология НРД; этнорелигия; Этнорелигиозный ренессанс; родная вера; неорелигия; неоязычество; Нью-Эйдж.

H. S. Lozko,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

THE CRITERIA OF THE TYPOLOGY OF NRMs AND THE RELIGIOUS CLASSIFICATION OF NATIVE FAITH

The article is aimed at the analysis of new religious movements (NRMs), identification of the defects in the religious typology and classification of native faith as «neo-religion»; the research shows the diversity of the purposes of the followers of traditional and new religious movements and their ideological systems (national – international), reveals the opposites of these religions in terms of the world and God/Gods (natural – artificial; mythological – historical, polytheism – monotheism, immanence – transcendence), etc., which enabled the author to find out the criteria for religious classifications. The article gives a comparative table of basic principles of theology, ideals, and ideologies of New Age and native faith of the Slavs, to determine their fundamental opposition. The classification irrelevance of the fact that native faith is related to «neo-paganism» as a segment of NRMs is logically motivated. It is concluded that native faith was and still are a traditional autochthonous natural religion of the Ukrainians, which has long existed in hidden forms in parallel with the official Christianity, and only in a democratic society it has been given the possibility of its revival as officially recognized ethno-religious (national) confession. On the example of the creation of NRM, the author states the

use of the methods of manipulation with human consciousness that have the features of «religious weapons» as one of the tools of information warfare. There is an urgent need in state's awareness and assertion of total world informational war and in creation of its own self-protective philosophy of antiglobalism, in which a significant importance will be given to scientific developments of native faith and ideology of national self-preservation and prevention of the foreign intervention in indigenous spiritual culture.

Key words: *NRMs (new religious movements); typology NRM; ethnic religion; ethno-religious Renaissance; a native faith; neo-religion; neo-paganism; New Age.*

Рецензенти: *Гавеля В. Л., д. філос. н., професор;
Коробов В. К., к. соц. н., доцент.*

© Лозко Г. С., 2015

Дата надходження статті до редколегії 11.03.2015